

Етапи розробки змісту електронного посібника для самостійного позааудиторного навчання майбутніх економістів ділового англomовного говоріння та письма

¹ Биконя Оксана Павлівна, кандидат педагогічних наук, доцент, докторант Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, Україна

Анотація. Стаття присвячена етапам розробки змісту електронного посібника для самостійного позааудиторного навчання майбутніх економістів ділового англomовного говоріння та письма. На основі критичного аналізу наукової психолого-педагогічної та методичної літератури визначаються основні етапи: підготовчий етап, основний етап, програмну реалізацію гіпермедіа в електронній формі, тестування й доопрацювання цього видання. Обґрунтовано структура та змістове наповнення електронного посібника з ділової англійської мови для організації самостійного позааудиторного навчання студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах. Конкретизовано теми, які необхідно включити до електронного посібника для самостійного позааудиторного оволодіння майбутніми економістами англomовними компетентностями у діловому говорінні та письмі. Зазначено, що підбір тем з ділової англійської мови для студентів економічних спеціальностей проводиться згідно з визначеними ситуаціями англomовного ділового усного та писемного спілкування. Виокремлені теми для навчання ділового говоріння (монологічного та діалогічного мовлення) та писемного мовлення англійською мовою. Запропоновано включення до електронного посібника додаткових папок для здійснення контролю та самоконтролю рівня володіння англomовними діловими продуктивними компетентностями у самостійній позааудиторній роботі студентів економічних спеціальностей протягом навчання дисципліни "Ділова англійська мова". Наведено переваги використання електронного посібника для організації самостійної роботи студентів економічних вищих навчальних закладів. Запропоновано провести апробації цього електронного посібника для організації самостійної позааудиторної роботи студентів економічних спеціальностей при оволодінні ними англomовними компетентностями у діловому говорінні та письмі у вищих економічних навчальних закладах.

Ключові слова: електронний посібник, самостійна позааудиторна робота, самостійне позааудиторне навчання, майбутні економісти, ділове англomовне говоріння та письма, ділова англійська мова

Методика використання електронного посібника (ЕП) у навчанні іноземних мов виявилась перспективним напрямом і зацікавила науковців багатьох країн. Педагоги та психологи впевнені, що використання ЕП, під час навчання є одним із шляхів реалізації професійних якостей викладача і підвищення інтенсивного, ефективного, індивідуального навчального процесу за умов їх комплексного та доцільного використання. Разом з тим сучасні можливості використання ЕП у самостійному навчанні іноземної мови, а саме ділової англійської мови (ДАМ), відкривають студентам економічних спеціальностей доступ до нових джерел інформації, дають нові можливості для творчості, сприяють розв'язанню їх професійних задач, підвищують рівень їх автономії.

Ми вважаємо, що ЕП як засіб організації навчального процесу сприятиме підвищенню ефективності професійної підготовки майбутніх економістів, насамперед через інтерактивність, самостійність, мультимедійність, які є необхідною умовою під час опра-

цювання навчального матеріалу з ДАМ, особливо самостійно та позааудиторно. Структура ЕП значною мірою повинна наближатися до логічного і послідовного викладу матеріалу, включаючи мету, орієнтири, зміст, шляхи розв'язання поставлених цілей, зворотний зв'язок, оцінку результатів навчальної діяльності, – що забезпечить краще сприйняття теоретичного матеріалу з ДАМ. Критеріями ефективності вважаємо відповідність методологічним вимогам системності, ефективності, відтворюваності, керованості як критеріям технологічності. ЕП з ДАМ повинен сприятиме вирішенню проблеми індивідуалізації самостійного позааудиторного навчання в системі "діяльність – студент", при цьому пріоритетним є досягнення кінцевого результату, а саме оволодіння англomовними комунікативними компетентностями (АКК) у діловому говорінні та письмі.

Метою цієї статті вбачаємо в тому, щоб висвітлити етапи розробки ЕП для самостійного позааудиторного

навчання майбутніх економістів англomовного ділового говоріння та письма.

Для створення електронного видання недостатньо додати до традиційного підручника навігацію та багатий ілюстративний матеріал і втілити на екрані комп'ютера. ЕП покликане максимально полегшити розуміння та запам'ятовування (причому активне, а не пасивне) найістотніших понять, тверджень і прикладів з іноземної мови, а для майбутніх економістів ділового англomовного усного та писемного спілкування, залучаючи інші, ніж традиційні навчальні видання, можливості людського мозку, зокрема емоційну та слухову пам'ять. При цьому весь матеріал повинен переводитися в яскраву, захопливу, мультимедійну форму із широким використанням графіки, анімації, в тому числі, й інтерактивної, звукових ефектів та відеофрагментів. Також, неодмінною умовою створення якісного програмного продукту є залучення до цього процесу кваліфікованого програміста.

ЕП розробляється як відкрита система, ефективність його використання обов'язково перевіряється в учбовому процесі, і це є основою електронної бібліотеки ВНЗ. Ми не можемо не враховувати вимоги до змістового наповнення ЕП для самостійного оволодіння АКК у ділового говорінні та письмі: методичні рекомендації; теоретичний матеріал; віртуальний практикум (комплекси вправ та завдань для оволодіння АКК у ділового говорінні та письмі із прикладами виконання вправ та завдань і аналізом найчастіше вживаних помилок); довідковий матеріал; глосарій (вокабуляр до певних тем та словник); систему тестування, пов'язану з контролем та самоконтролем рівня володіння продуктивними компетентностями у СПР.

Перед тим, як розробляти етапи створення нашого навчального ЕП, нам необхідно зробити: 1. Вибір навчального курсу (де викладається ДАМ). 2. Визначення рівня комп'ютерних знань та рівня володіння АКК у говорінні та письмі. 3. Написання тексту навчального курсу (комплекс вправ та завдань). 4. Підбір ілюстративного і довідкового матеріалу до певних тем. 5. Створення ескізів інтерфейсу нашого ЕП. 6. Написання сценарію програми та окремих блоків в ЕП. 7. Різні варіанти представлення навчального матеріалу з оволодіння АКК у ділового говорінні та письмі для СПР студентів-економістів.

Слідом за вченими, вважаємо, що процес створення ЕП має охоплювати такі основні етапи: підготовчий етап, основний етап, програмну реалізацію гіпермедіа в електронній формі, тестування й доопрацювання цього видання [1; 3-4].

До підготовчого етапу ми відносимо: 1) докладне ознайомлення з наявними друкованими й електронними навчальними виданнями з ДАМ; 2) оцінку часових і матеріальних витрат; 3) попереднє тестування студентів економічних спеціальностей для оцінки рівня володіння продуктивними компетентностями та обрання оптимального способу викладу матеріалу для СПР студентів у навчанні ДАМ; 4) планування структури побудови ЕП згідно з навчальною програмою ДАМ.

На підготовчому етапі за основу майбутнього ЕП доцільно взяти таку структуру: 1) вихідні відомості;

2) зміст, у якому всі теми для навчання англomовного ділового усного та писемного спілкування подано як ієрархічну структуру; 3) методичні вказівки до самостійного позааудиторного оволодіння англomовними продуктивними компетентностями; 4) основний зміст, структурований за розділами (модулями) ДАМ; 5) тести, питання (за розділами), завдання для самостійної роботи; 6) тлумачний англо-український словник термінів ДАМ; 7) довідковий матеріал, який містить уривки з аутентичних джерел з ділового англomовного усного та писемного спілкування; 8) допоміжні покажчики.

Безпосередня робота зі створення навчального ЕП відображається в основному етапі, який включає зміст навчання ДАМ та форму представлення матеріалу (гарнітура шрифту, графічні зображення, апаратні засоби).

До цього етапу розробки ЕП ми враховуємо: 1) написання й редагування тексту, а саме, розробку вправ та завдань для оволодіння АКК у ділового говорінні (включаємо діалогічне та монологічне мовлення) та письмі (писемне мовлення); 2) підготовку статичної ілюстративної частини — малюнків, світлин (фото) тощо; 3) підготовку динамічної ілюстративної частини — відео та анімації для певного виду мовленнєвої діяльності; 4) планування звукового супроводу — фрагментів ділового усного спілкування, звукових ефектів тощо.

Наступні етапи, які ми включаємо, це — програмна реалізація гіпермедіа в електронній формі та тестування й можливість доопрацювання видання в подальшому.

Що стосується інструментальних засобів створення ЕП, то науковці *комп'ютерного світу* при розробці ЕП включають такі аспекти: 1) використання *Web-браузерів*; 2) мову розмітки гіпертексту *HTML* (*HTML-конвертери*); 3) текстові редактори (*Блокнот, NotePad, WordPad*); 4) графічні редактори (*FrameMaker, Web Publisher*); 5) *HTML-редактори* (наприклад, *FrontPage*).

Після закінчення створення ЕП, вчені вважають за необхідне, не тільки провести тестування та доопрацювання ЕП, а й реєстрацію мультимедіа-курсу як інтелектуальної власності, тиражування, супровід ЕП та обов'язково дотримання *Закону про електронні документи та електронний документообіг* [2].

Що стосується структури та змістового наповнення ЕП з ДАМ для СПР, то воно повинно базуватися на таких розділах: організаційному (відомості про ЕП; методичні рекомендації щодо опанування ділового англomовного матеріалу; інформаційних джерел; таблиць для самооцінки студента; щоденника); композиційному (Modules, Units, Aspects); інформаційному (Professional Vocabulary; Golden rules for businessmen).

Зазначимо, що до загальної структури та змісту ЕП повинні входити модулі. Кожен модуль в ЕП з ДАМ може мати уніфіковану структуру, щоб полегшити для студентів процес навігації по ЕП, і складатися із вхідного та заключного тестів для визначення індивідуальної траєкторії навчання і порівняння результативності СПР до та після опрацювання модуля, а також конкретних циклів (Units) згідно з ситуаціями ді-

лового спілкування, визначених нами у попередніх розділах для самоопрацювання.

Теми, які ми плануємо включити згідно з визначеними нами ситуаціями ділового усного та писемного спілкування АМ представляємо у табл. 1. Зазначимо, що ми плануємо розробити комплекс вправ та завдань для взаємопов'язуваного навчання ділового говоріння

та письма. Наприклад, коли студент вивчає тему "Ділове інтерв'ю (співбесіда)" (Business interview) (це тема, насамперед, для навчання ділового говоріння (ділового діалогічного мовлення)), то йому слід пропонувати навчання написання ділового резюме, оскільки тема "Резюме" (CV) органічно поєднана з даною темою.

Таблиця 1.

Теми для позааудиторного самостійного навчання англomовного ділового усного та писемного спілкування

Модулі/теми	Усне спілкування	Писемне спілкування
I	Unit 1. Ефективне ділове спілкування (Effective business communication)	
	1.1.1. Знайомства (Introducing yourself) 1.1.3. Етикетна (Світська) бесіда (Small talk) 1.1.4. Ділове інтерв'ю (співбесіда) (Business interview)	1.1.2. Резюме (CV) (заява) 1.1.6. Ділова кореспонденція (Applying for a job)
	Unit 2. Ділові телефонні контакти (Business telephone calls)	
	1.2.1. Телефонна розмова (On the phone) 1.2.3. Як назначати зустрічі (Making appointments)	1.2.2. Телефонне повідомлення (message) 1.2.4. Факси (faxes) 1.2.5. Електронне повідомлення (e-mail)
II	Unit 3. Ділове засідання (Business meeting)	
	2.1.1. Підготовка та початок засідання 2.1.3. Етап проведення процесу та ділова дискусія на засіданні (Meeting's process & discussion at the meeting) 2.1.5. Підведення підсумків щодо проведення засідання (Conclusion)	2.1.2. Оголошення (agenda) 2.1.4. Тези доповідей (reports) 2.1.6. Прості есе (essays) щодо проведення засідання
	Unit 4. Ділова презентація (Business presentation)	
2.2.	2.2.1. Етапи створення та проведення презентації (Presentation: stages)	2.2.2. Тези доповідей (reports (essays) ділових презентацій)
Unit 5. Ділові переговори щодо надання послуг, укладання угод чи контрактів (Business negotiations)		
III	3.	3.3.1. Етапи проведення ділових переговорів (початок, процес та завершення) (Business negotiations: stages) 3.3.2. Ділове листування (e-mail) 3.3.3. Ділові контракти та угоди (Business contracts and agreements) 3.3.4. Короткі звіти (the business reports) щодо проведення переговорів

До складу ЕП також необхідно розмістити загальний підсумковий тест до всіх модулів і додаткові блоки для оптимізації процесу СПР: щоденник (My plans and achievements); папку з власними аудіозаписами (My records); список гіперпосилань на додаткові вправи в Інтернеті (Resources); методичні рекомендації щодо використання ЕП (Help).

Для організації СПР при оволодінні АКК у діловому говорінні та письмі нам необхідно враховувати в ЕП, що студенти будуть мати можливість самостійно визначати послідовність опрацювання циклів (Units), що належать до одного модуля з ДАМ. Для цього їм необхідно запропонувати виконати вхідний тест, і потім, на основі отриманих результатів, зафіксувати у щоденнику індивідуальну траєкторію навчальних дій. Звідси ми включаємо можливість в ЕП записувати студентам власний голос (Record). Оскільки завдання записувати власне мовлення є незвичними для студентів, то слід було б передбачити можливість необмеженої кількості спроб запису. Разом із тим, така можливість сприяла б також неодноразовому виконанню продуктивних вправ. З цією метою необхідно створити папку з власними аудіозаписами (My records). Доступ до папки дозволяє студенту прослуховувати свої записи і видаляти ті, які на його думку є невдалими. Програма в ЕП зберігає аудіофайли у послідовності їх створення, оскільки для зручності користування замість назви автоматично вводиться час створення аудіозапису, що дозволяє студентам швидко знайти необхідний аудіозапис та порівнювати результативність своєї навчальної діяльності [1].

Далі аналіз отриманих аудіозаписів власного мовлення (наприклад, створення монологу чи вставка

репліки (реплік) у діалог тощо) повинна відбуватися шляхом заповнення таблиці самоспостереження, яку необхідно навести у ЕП. У таблиці необхідно подати дескриптори для всіх мовних та мовленнєвих явищ з ділового англomовного говоріння та письма, розділених по циклах (Unit), робота над якими повинна пропонуватися у даному модулі.

Таким чином, студенти будуть мати можливість завдяки ЕП прослухати власні записи і прийняти рішення щодо відповідності власного ділового говоріння твердженням дескрипторів, які вони потім зафіксують у таблиці самоспостереження.

Також варто зазначити, що заключний тест, який виконується наприкінці опрацювання модуля, повинен бути тотожним вхідному. Таким чином, студенти мають можливість побачити ефективність власної СПР, що суттєво буде підтримувати їх мотивацію.

До кожної із вправ та завдань циклу також необхідно розташувати опцію "My results", яка буде для забезпечення студентів можливістю оцінити результативність і ефективність своєї навчальної діяльності. Після виконання будь-якої з вправ вони автоматично повинні повертатися до змісту циклу (Unit) і обирати один із варіантами відповіді: "Задоволений результатами роботи" (Satisfied) або "Можуть бути кращі" (Can be better) чи бали, які означають ці варіанти відповіді (75 або 100). Студенти оцінюють власну СПР і програма в ЕП повинна зберігати результати самооцінки. Таким чином, повертаючись до змісту циклів, студенти можуть через деякий час повторно виконати вправи, результатами яких вони залишились незадоволені.

У результаті заповнення таблиці самооцінки *щоденника* (My plans and achievements in Business English) студенти вчаться усвідомлювати свої дії у процесі навчальної діяльності, ставити цілі та завдання, планувати свою діяльність, здійснювати рефлексію процесу навчання. Звідси, до складу ЕП ми включаємо цей блок. За результатами заповнення щоденника студенти потім можуть визначити для себе, які ще вправи та завдання необхідно виконати для досягнення бажаного результату, та використовуючи гіперпосилання на прослуховування та перегляду матеріалу з ДАМ в Інтернеті, переходять до їх виконання.

У блоці *"Методичні рекомендації"* щодо роботи з ЕП (Help) містяться детальні інструкції щодо послідовності роботи з ЕП, особливостей створення аудіофайлів, архівів, виконання вправ та завдань, створення звіту для викладача. Також, ми вважаємо, що в цьому блоці необхідно надати методичні рекомендації з оволодіння АКК у діловому говорінні та письмі, наприклад, як створювати діалоги різних типів, презентувати доповідь тощо. Інтерактивний зміст дозволить швидко знайти та перейти до читання необхідної інформації.

Готуючи ЕП, обов'язково слід дотримуватись ієрархії заголовків, не перевантажувати текст складними термінами ділового англомовного спілкування, ретельно працювати над добором автентичного матеріалу.

До того ж електронну книжку треба розробити так, щоб її розділи можна було вивчати незалежно один від одного. Розділи повинні бути короткими, не перегружати одноманітними вправами та завданнями. Кожен із розділів при можливості повинен містити вичерпну інформацію відносно певної ситуації ділового спілкування та сприяти оволодінню АКК у певному виді мовленнєвої діяльності. Також при створенні ЕП треба неодмінно мати на увазі рівень комп'ютерних знань студентів, їхню загальну підготовку.

Таким чином, в контексті статті ми здійснили розробку змісту ЕП для самостійного позааудиторного навчання англомовного ділового говоріння та письма.

В розробці етапів ЕП виокремились певні переваги такого посібника для СПР з ДАМ: максимальний зв'язок з робочою програмою ДАМ; швидкість оновлення; ефективність проведення контролю; підвищення наочності; покращення продуктивності студента; міжпредметні зв'язки (з економічними дисциплінами); логічність подання матеріалу з ДАМ; нижча вартість, ніж підручника; дистанційне навчання.

Новостворений ЕП з ДАМ варто апробувати в умовах ВНЗ економічного профілю, щоб виявити окремі, не помічені розробниками, похибки, некоректність, незручності в експлуатації тощо. Це стане наступним етапом нашої роботи.

ЛІТЕРАТУРА

(REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Долина А.В. Методика вдосконалення фонетичної компетенції у майбутніх учителів англійської мови у самостійній роботі.: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Долина Аліна Василівна. – К., 2012. – 274 с.

Dolyana A.V. Methods of Improving Future English Teachers' Phonological Competence in Self-Study Work. Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies. Specialty 13.00.02 – Teaching Theory and Methodology: Germanic Languages. – Kyiv National Linguistic University Ministry of Education and Science, Youth and Sport, Kyiv, 2012. – 274 p.

2. Закон України "Про електронні документи та електронний документообіг" (Відомості 3. Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 36, ст.275) (Із змінами, внесеними згідно із Законом N 2599-IV (2599-15) від 31.05.2005, ВВР, 2005, N 26, ст.349) [Е-ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/851-15>

Law of Ukraine "About electronic documentation and electronic document circulation" (Bulletin 3. Verkhovna Rada of Ukraine

(BVR), 2003, N 36, st.275) (As amended by the Law N 2599-IV (2599-15) of 31.05.2005, VVR, 2005, N 26, art.349) [e-source]. - Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

3. Фіялка С.Б. Принципи організації електронних навчальних видань із культурознавства/ С.Б.Фіялка // Інститут журналістики. – 2008. Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2348>

Fiyalka S.B. Principles of electronic textbooks from cultural studies / S.B. Fiyalka // Institute of Journalism. – 2008. Access: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2348>

4. Nelson, M. R. E-Books in Higher Education: Nearing the End of the Era of Hype? // *EDUCAUSE Review*. - 2008. - Vol. 43. - №. 2. - P. 40-56.

Nelson, M.R. E-Books in Higher Education: Nearing the End of the Era of Hype? // EDUCAUSE Review. - 2008. - Vol. 43. - №. 2. - P. 40-56.

Bykonya O.P. Stages of making an electronic textbook's content for self extracurricular training future economists in Business English Speaking and Writing

Abstract. In this article it is shown how to create an electronic textbook's content in teaching Business English Speaking and Writing for future economists' self-study on the basis of critical analysis of scientific pedagogical, psychological and methodical literature.

Keywords: *electronic textbook, independent class work, self extracurricular learning, future economists, Business English Speaking and Writing, Business English*

Биконя О.П. Этапы разработки содержания электронного пособия для самостоятельного внеаудиторного обучения будущих экономистов деловому англоязычному говорению и письму

Аннотация. В статье конкретизированы этапы разработки содержания электронного учебника для организации самостоятельной позааудиторной работы будущих экономистов при обучении их деловой англоязычной устной и письменной речи на основе критического анализа научно-педагогической, психологической и методической литературы.

Ключевые слова: *электронное пособие, самостоятельная внеаудиторная работа, самостоятельное внеаудиторное обучение, будущие экономисты, деловое англоязычное говорение и письмо, деловой английский язык*